

(els mots)

EL FUTUR DICCIONARI DE GEOLOGIA
EN CATALÀ

per Oriol Riba

Després de la publicació per la Institució Catalana d'Història Natural, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, d'un *Vocabulari de Geologia* (català-castellà, castellà-català), que ha estat elaborat per M. Inglés i L. Rosell, i que prologa O. Riba, s'espera amb interès la futura edició d'un *Diccionari de Geologia* en llengua catalana a cura del professor Oriol Riba. En aquest escrit, l'autor ens ofereix una síntesi del projecte i de les seves dificultats.

En contrast amb d'altres disciplines científiques, com la botànica, la medicina o la química, la nostra ciència geològica duu un cert retard a sistematitzar el lèxic propi, i això és el que ens hem proposat de fer els qui componem l'equip de lexicografia, mal que és una tasca feixuga que demana esmerçar-hi moltíssim temps i paciència; no sabem si hi pervindrem.

L'objectiu del diccionari de geologia és aplegar tots aquells termes que fan referència a la Terra, presos en el sentit més ampli i que en formen part com a ens *naturals*, formes i processos i fenòmens pertanyents a la seva part sòlida, afegint els fluids que hi van associats.

Dit així, en queden exclosos els mots que pertanyen a la hidrosfera, a l'atmosfera i a la biosfera, tot i que hem hagut d'incorporar-ne molts que es relacionen amb els processos geològics (com els d'erosió, de pedogènesi, de sedimentació, etc.). I, a més a més, hem eliminat també totes les coses i els efectes de l'activitat humana, llevat de les activitats extractives (mineria, salines, pedreres; sobretot en els aspectes més pròxims a la geologia) i als vestigis i indústries prehistòrics (considerats com a fòssils del Quaternari).

No cal dir que l'abast de la tasca a fer planteja uns problemes greus d'organització interna de l'obra que n'afectaran la magnitud que tindrà quan la considerarem enllestida. Hi ha, en primer lloc, una qüestió de límits amb les disciplines que demarquen la nostra ciència: la cristal·lografia, la geoquímica, la geofísica, la paleobiologia, la pedologia, la geografia física, la prehistòria, són ciències que ningú no negarà que són geològiques per bé que tenen un lèxic comú amb les ciències de les quals han derivat, si més no, en part, com són la química, la biologia, la física, etc. Aquesta relació interdisciplinària suscita un entrebanc important de selecció. La confecció dels llistats, cosa

que ja sap qualsevol que s'hagi embrancat a fer enciclopèdies-diccionaris, és una segona qüestió, força delicada, que va íntimament relacionada amb la primera, ja esmentada. Cal aplegar-hi els termes més corrents de les nostres disciplines, d'aquesta manera són evitades les omissions més elementals i cridaneres; però l'abast que cal donar-los deriva cap a la qüestió del nivell que vulguem que assoleixi el diccionari. Hem acordat que aquest nivell sigui el que correspon al llenguatge universitari de llicenciatura, tot defugint del lèxic dels especialistes. Dins aquest vocabulari, hi ha molts de mots, en gran nombre d'introducció recent que encara no han estat "digerits" o adaptats, o traduïts a la nostra llengua. Pel que fa als

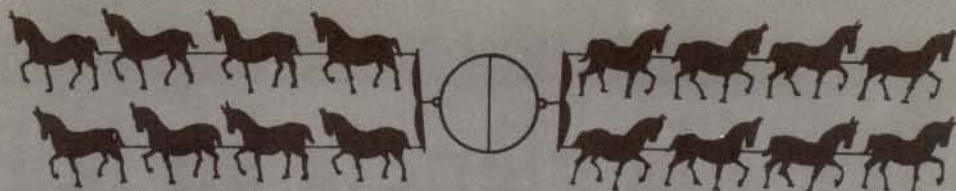
termes de construcció grega o llatina, no hi ha gaire dificultat de traslladar-los al català perquè hi ha normes ben establertes; però en els mots procedents de les altres llengües, singularment de les no llatines, els obstacles sovint són infranquejables (qui gosa traduir mots com: *kinkband*, *flute cast*, *ripplemark*, *loess*, *thalweg*, o *gneiss*?; els tres darrers han estat adaptats escrivint-los *loes*, *talveg*, *gneis* o *neis*). Hi ha un altre problema que fa referència a la terminologia de les sistemàtiques. La paleontologia, la mineralogia, la petrologia, la pedologia i la mateixa estratigrafia tenen cadascuna una classificació força extensa que pot fer augmentar les entrades de la nostra obra a nombres realment molt elevats. Això és per exemple el que ocorre amb el *Glossary of Geology* dels americans, el qual ultrapassa les trentacinc mil entrades (nosaltres voldríem limitar-nos a unes dotze mil). Conseqüentment, caldrà cenyir-se als minerals més corrents, als minerals petrogràfics, als minerals d'interès econòmic; caldrà fugir de les classificacions petrogràfiques obsoletes o de les subdivisions innecessàries; pels fòssils, als tàxons més importants i corrents; als fòssils característics i més comuns; i pel que fa a les unitats estratigràfiques, hi figuraran les més importants i totes aquelles que han estat esmentades a casa nostra, tot i que n'hi hagi algunes que estiguin fora d'ús.

Per acabar, hi ha un altre caire de la lexicografia que no podíem pas de deixar desatès. Ens referim a totes aquelles paraules del llenguatge vulgar que tenen una referència geològica palesa i que hom pot trobar al diccionari normatiu, a la Gran Enciclopèdia Catalana, al diccionari d'Alcover i Moll i a bon nombre d'altres repertoris i escrits especialitzats, o paraules que ens han estat comunicades verbalment. Les fonts d'informació semblen inexhauribles, i ja hem reunit uns quants milers de termes d'aquesta mena que fan referència, és clar, a

conceptes molt variats. Així mateix, la sinonímia és molt extensa; cal posar les fitxes esteses damunt la taula perquè hom se n'adoni, i comparar-ne les definicions, les quals hem procurat de no retocar mai, i si ho fem, les posem a part, fent-ne una altra entrada. Aquesta sinonímia sovint és dialectal; per exemple, és sabut que a la Catalunya oriental tothom diu *sorra*; però a l'occidental, Balears i València hom diu *arena*. Les definicions del diccionari generalment són breus i poc "compromeses", en el sentit científic, i això no és pas un inconvenient petit. Quan la sinonímia és nombrosa, com veurem a continuació, les definicions generalment responen a un o dos mots bàsics que el lingüista pren com a model (per exemple, *còdol* i *palet*). Aquests termes populars principals són els que nosaltres desitjariem de donar-los una definició científica i "reciclar-los" com a paraules aptes per a la nostra terminologia geològica i que tenen el seu representat en totes les altres llengües científiques habituals entre nosaltres (nosaltres hem pres l'anglès, el francès i el castellà). Heus aquí, doncs, la doble finalitat del nostre estudi. Per acabar, vegem-ne un exemple: "un fragment de roca, més aviat petit, allisat i arrodonit per l'acció de les aigües i el rodolament" és la definició d'un *còdol*, segons el Diccionari Fabra; "un roc que ha estat arrodonit pel fregadís en anar rodolant emportat per un corrent d'aigua, l'embat de les ones, etc", segons el mateix diccionari normatiu, és un *palet*. De fet, ambdues definicions coincideixen pel que fa a la gènesi i a la morfologia arrodonida i llisa del fragment de roca, o roc. I a despit de la imprecisió sobre les dimensions d'aquests elements clàstics, podem considerar-los com a sinònims, atesa la pròpia experiència sobre l'ús tan viu d'aquests dos mots. Però, a més d'aquests dos termes, n'hem trobat un bon nombre d'altres en la definició dels quals hom fa referència al *còdol* o al *palet*, tot prenent-los com a model descriptiu: *palet de riera, cantal, mac, codís, nyora, rierenc, rieral, pedra de glera, pedra manissa, tosquet, boll de torrent, boll de la mar, pedra riera...* Com a "còdol petit" hem trobat: *codolet, macoli, pedrolí, pinyolet, codolí, grànul...* Com a "còdol gros": *matacà, truc, peny, cantal, bolda, bòtil...* Altrament, si no ens atensem al caràcter llis i arrodonit dels fragments clàstics acabats d'esmentar, tenim a l'abast dos termes ben vius que són definits en el diccionari normatiu: *cairell*: "roca, pedra cantelluda, de caires vius"; i *roc*: "tros de pedra". El primer resta definit pel caràcter cantellut de l'element detrític, mentre que el segon és més aviat un terme genèric en el qual tenen cabuda tots els esmentats; i hi són molt pròxims els següents: *pedra* (2.ª accep.), *grava* (1.ª accep.), *peny*. Si són grossos: *perpeny, penyot, esquerdà, llamborda* (pedra grossa i plana), etc.

Atenent-nos a la classificació de les roques detrítiques de Wentworth, hem afegit una segona entrada a *còdol*: "element detrític de rudita, diàmetre comprès entre 64 i 256 mm (arrodonit o no arrodonit) és a dir entre les classes *palet* i *bloc* (anglès: *cobble*; francès: *gros caillou*; castellà: *canto*). I, a *palet*: "element detrític (arrodonit o no arrodonit) de rudita, de diàmetre comprès entre 4 i 64 mm" és a dir entre les classes *còdol* i *grànul* (anglès: *pebble*; francès: *caillou, gravier*; castellà: *grava, guijo*).

(Oriol Riba i Arderiu)

investigació i tècniques del buit

- * Bombes de buit de paletes TORRICELLI.
- * Bombes Roots i equips HIDRORROOTS per indústries químiques.
- * Equips especials de buit.
- * Instal·lacions de buit per impregnació, metal·lització, liofilització, etc.
- * Equips de esterilització.
- * Cabines i sales de fluxe laminar.

REPRESENTANTS PER AL NOSTRE PAÍS DE

LEYBOLD-HERAEUS

- * Bombes de buit de paletes, de pistó, de difusió, criogèniques i turbomoleculares.
- * Equips especials d'ultra alt buit, vacuòmetres i detectors de fugues, metal·lúrgia, liofilització, destil·lació i secat al buit.
- * Tècniques de metal·lúrgia al buit.
- * Tècniques nuclears.
- * Soldadura per feix d'electrons.
- * Anàlisi de superfícies AUGER, ESCA, SIMS.
- * Sistemes de recubriment per òptica i microelectrònica

te1star 000

APLICACIONS TÈCNiques DEL BUIT

José Tapiolas, 120 • Tel. 785 28 00 • Apartat 317 • TERRASSA • Telex 56.101 LIOF-E
DELEGACIÓ CENTRE: Amado Nervo, 15 • Tel. 433 72 96 i 433 73 46 • MADRID-7